

Kahramanmaraş Çimen Dağı Yönetim Planlaması*

Şule KISAKÜREK¹

Nilgül KARADENİZ²

Geliş Tarihi: 22.10.2008

Kabul Tarihi: 29.12.2008

Öz: Dağlık alanlar, ekolojik açıdan duyarlı ve kaynak değerleri korunması gereken ekosistemlerdir. Bu çerçevede Kahramanmaraş Çimen Dağı örneğinde yürütülen çalışmada, dağ ekosistemlerine yönelik yönetim planlaması süreci araştırılmıştır. Öncelikle araştırma alanının doğal, sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı belirlenmiş, elde edilen veriler ekolojik değerlendirme yöntemi ile Coğrafi Bilgi Sistemi ortamında değerlendirilmiştir. Sosyo-ekonomik ve kültürel verilerin elde edilmesinde Köy Genel Bilgi Formu kullanılmış ve edinilen bilgiler yönetim planlamasını yönlendirmiştir. Değerlendirme sonuçlarına göre Çimen Dağı, sahip olduğu kaynak değerleri ile korunması gereken bir sistemdir. Yerel halk yoksul ve doğrudan doğal kaynaklara bağlı bir yaşam sürmektedir. Bu durumun doğal kaynaklar üzerinde önemli tahriplere neden olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlara göre doğal kaynakların akılcı kullanımı çerçevesinde, Çimen Dağı ekosistemi yönetim planı için ideal hedef; 'Çimen Dağı ekosistem kaynaklarının akılcı kullanımının sağlanması için mekanizmaların geliştirilmesi' olarak belirlenmiştir. Yönetim planının ideal hedefini ulaşılabilir kılmak için destekleyici ve sınırlayıcılardan yararlanılarak faaliyet hedefleri belirlenmiştir. Faaliyet hedefleri ve alan kullanım önerileri doğrultusunda Çimen Dağı yönetim planının işlerliğini sağlamayı hedefleyen organizasyon modeli oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dağlık alanlar, yönetim planı, korunan alanlar, ekolojik değerlendirme yöntemi, Çimen Dağı

Management Planning for Kahramanmaraş Çimen Mountain

Abstract: Mountainous areas are the ecosystems which are ecologically sensitive and needed to be protected for their resource values. In this concept, management planning process for mountainous ecosystems has been studied in this research on the case of Çimen Mountain, Kahramanmaraş. First of all, natural, socio-economic and cultural structures were identified and assessed by ecological assessment method in Geographical Information Systems environment. General Village Information Form was used for gathering the socio-economic and cultural data and these data has guided the management planning process. According to the evaluation results it is concluded that Çimen Mountain is a system that has to be protected with its resource values. Local community is poor and living directly depended to the natural resources. It is concluded that this results serious degradation on natural resources. According to these results, in the concept of wise use approach, ideal objective of Çimen Mountain Management Plan was identified as; "to develop mechanisms that will provide wise use of Çimen Mountain ecosystem resources". In order to make the ideal objective achievable, short term objectives were identified according to the opportunities and constraints. As a result, in the framework of short term objectives and proposed land use, an organization model aiming to provide the efficiency of Çimen Mountain Management Plan was established.

Key Words: Mountains, management plan, protected areas, ecological assessment method, Çimen Mountain

Giriş

Dağlık alanlar; son yılların en kapsamlı ve etkili çevresel eylem planı olan Gündem 21'de, çok önemli işlev ve yararları ile yaşam destek sistemlerinin vazgeçilmez elemanlarını oluşturan duyarlı ekosistemler arasında sayılmıştır.

Dağ ekosistemleri; biyolojik çeşitlilik, su, enerji, maden gibi doğal kaynak değerlerinin temeli ve küresel ekosistemin önemli bir parçasıdır. Küresel temiz

yüzey suyu kaynaklarının yaklaşık %80'i dağlık bölgelerde yer alan havzalardan doğmakta ve dağlar dünyanın su kuleleri olarak tanımlanmaktadır (Anonim 1995).

Dağlık alanlar doğal özellikleri yanında sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri ile de önem taşımaktadır. Dağ topluluklarının geleneksel yaşam biçimleri; ekonomik boyutu kadar sosyal ve kültürel boyutu ile de dikkat çekmektedir.

* Doktora tezinden hazırlanmıştır.

¹ Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Araştırma Enstitüsü-Kahramanmaraş

² Ankara Üniv. Ziraat Fak. Peyzaj Mimarlığı Bölümü-Ankara

Dünya karasal yüzeyinin yaklaşık % 25'ini dağlık alanlar kaplamaktadır. Dağlık alanlarda yaşayan insan sayısı 1974 yılında dünya nüfusunun %10'unu oluştururken, bugün bu değer %26'ya ulaşmıştır. Ülkemiz de farklı nitelikteki dağlık alanları ile bu yüzde içinde önemli bir yere sahiptir (Anonim 2004a). Ancak dağ ekosistemleri günümüzde hızla değişmeye başlamıştır. Bu alanlar, insan eliyle hızlandırılmış toprak erozyonu, toprak kayması, doğal yaşam ortamlarının ve genetik çeşitliliğin hızla yok olması tehlikesi ile karşı karşıyadır. Toprak erozyonu, dağlık alanlarda tarımla uğraşan çok fazla sayıda insanı tehdit etmektedir. Diğer taraftan, dağlarda yaşayan insanlar arasında ise yaygın bir yoksulluk ve yerel bilgilerin kaybı söz konusudur (Anonim 1992).

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de son otuz yılda dağlık bölgelerde bir yandan nüfus artışı görülürken diğer yandan dağ ve orman köylerinin nüfusunun %50 oranında azalması bu bölgelerdeki kimlik değişiminin bir göstergesidir. Bu değişimin en önemli göstergelerinden biri, dağ ekosistemlerinde yürütülen geleneksel yaylacılık faaliyetlerinin turizm amaçlı kullanımlara dönüşmesidir (Gönençgil ve Güngör 2002). Sonuçta, birçok dağlık alanda çevresel bozulma meydana gelmektedir. Bu nedenle dağlık alanların ekolojik özellikleri, doğal kaynak potansiyelleri ve hizmet ettikleri sosyo-ekonomik aktiviteler hakkında özel ve ayrıntılı bilgiler edinilmesi büyük önem kazanmıştır. Bu bilgiler ışığında, dağlık alanların ve dağlık alan kaynaklarının akılcı yönetimi ve ayrıca bu alanlara doğrudan/dolaylı bağımlı insanların sosyo-ekonomik gelişmelerinin sağlanması için öncelikli önlemlerin alınması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Bunun yanı sıra ülkemizde; maden, su, orman, mer'a, yaylak gibi dağlık alan kaynakları ile bu alanlarda yer verilen turizme ve spora yönelik eylemlerin; çok farklı kurum tarafından ve farklı anlayışlarla yönetilmesi ve işletilmesi; yetki karmaşasına, kaynak israfına, tahsis edilen yatırımların verimli ve sürekli kullanılamamasına neden olmaktadır (Anonim 2004b). Gündem 21 ile dağlık alanlarda yaşanan bu tür sorunlara ilk kez dikkat çekilirken, küresel ekonominin sürekliliğinin sağlanması açısından da dağlık alanların önemi vurgulanmıştır.

Biyolojik kaynak değerlerini sürdürülebilir kalkınmanın temelini oluşturmak üzere yönetmek ve böylece kaynakların yenilenmesini sağlamak Gündem 21'in temel hedeflerinden biri olmuştur. Bu hedefe ancak akılcı bir yönetim planlaması anlayışı ile ulaşılabilir. Yönetim planlaması; kaynakların saptanması, değerlendirilmesi, hedeflerin belirlenmesi, uygulama ve izleme aşamalarını içeren bir düşünce tarzı ve süreçtir. Bu süreçte rehberlik eden teknik

belge, yönetim planıdır. Buna göre yönetim planı; alanın tanımlanmasından başlayıp ideal hedeflerin belirlenerek sınırlayıcı ve destekleyicilerin ışığında faaliyet hedeflerinin ortaya konduğu eylem planı olarak tanımlanabilir (Karadeniz ve ark. 2000).

Bu çalışma ile dağlık alanların önemi vurgulanarak, dağlık alanlarda uygulanabilecek bir yönetim planının esaslarının Çimen Dağı örneğinde gösterilmesi amaçlanmıştır.

Bu kapsamda çalışma, dağ ekosistemlerinin sürdürülebilir kalkınmasına önemli katkılarda bulunmaktadır. Bu çalışma ile hazırlanan Çimen Dağı yönetim planı, diğer dağlık alanlarda uygulanabilecek yönetim planlarının çerçevesini ortaya koyması açısından önemli sonuçlar içermektedir.

Materyal ve Yöntem

Araştırma Kahramanmaraş il merkezine 45 km uzaklıkta bulunan 36°30' 00"-36° 52' 30" Doğu boylamı, ile 37° 22' 30"-37° 37' 30" Kuzey enlemleri arasında yer alan Çimen Dağı'nda yürütülmüştür. Araştırma alanının büyüklüğü 17 522 ha'dır.

Küçüksır ile Fatmalı yerleşimlerini birbirine bağlayan asfalt yol, araştırma alanının kuzey sınırını; Deliçay deresi güney sınırını; Mazmılı Dere doğu sınırını ve Çağırğan Dere batı sınırını belirlerken, güney ve batı sınırını birleştiren Aydoğdu Sırtı, araştırma alanının güney batı sınırını belirlemiştir. Alanın kuzeyinde yer alan Sır Baraj Gölü ise kuzey batı sınırını oluşturmuştur.

Çalışmada, MSB Harita Genel Komutanlığı, 1/25 000 ölçekli, 1988 yılına ait Türkiye Haritası M37 d3, M37 d4, M37 c4, N37 a1, N37 a2 ve N37 b1 paftalarından; T.C. Köyleri Bakanlığı toprak haritalarından; Kahramanmaraş Orman Bölge Müdürlüğü Orman Amenajman Planından materyal olarak yararlanılmıştır. Bunu yanı sıra Kahramanmaraş Tarım İl ve Meteoroloji İl Müdürlüğü verileri, Türkiye İstatistik Kurumu nüfus sayımı sonuçları, Varol (1997)'un alanda yaptığı flora çalışması, konu ve araştırma alanı ile ilgili yerli ve yabancı yayınlar, yerleşimlerin sosyo ekonomik ve kültürel verilerin elde edilmesi için hazırlanan köy genel bilgi formları ile arazi çalışmaları sonucu elde edilen veriler materyal olarak kullanılmıştır.

Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) analizleri için ILWIS 3.2., bölgeleme aşaması ve haritaların sunuma hazır hale getirilebilmesi için Arcview 3.2 programından yararlanılmıştır.

Çalışmada doğal yapı ile sosyo ekonomik ve kültürel yapının belirlenmesi ve değerlendirilmesi için izlenen yöntem iki başlık altında açıklanmıştır.

Doğal yapının belirlenmesi ve değerlendirme:

Doğal yapı ile ilgili değerlendirme, ekolojik kriterleri doğal veriler ile ilişkilendirip, bu kriterleri niceliklendirerek, ekolojik olarak önemli alan sınırlarının ortaya konması temeline dayandırılmıştır. Bu yöntem 'Ekolojik Değerlendirme Yöntemi' olarak isimlendirilmiştir. Ekolojik değerlendirme yöntemi dört aşamada gerçekleştirilmiştir (Şekil 1):

1. Verilerin elde edilmesi ve bilgisayar ortamına aktarılması

Araştırma alanının 1/25 000 ölçekli topografya, toprak ve orman amenajman haritaları ILWIS 3.2 ortamına aktararak fiziksel ve biyolojik veriler sayısallaştırılmıştır. Bu temel haritalardan yararlanılarak, eğim, yüzey suyu varlığı ve arazi kullanım yetenek sınıfları ile erozyon haritaları, araştırma alanının doğal yapısını ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır.

2. Ekolojik Kriterlerin belirlenmesi

Ekolojik değerlendirme yöntemi; araştırma alanının ekolojik açıdan hassas, doğal ve nadir alanlarını belirleyerek, koruma niteliğinin ortaya konulması temeline dayandırılmıştır. Bu kriterler; ekolojik parsel bazında belirlenebilecek olmaları, niceliklendirmeye uygun olmaları ve biyolojik çeşitlilik ve enderlik gibi diğer ekolojik kriterler açısından da değerlendirilmeye imkan sağlamaları nedeniyle seçilmiştir. Hassaslık, doğallık ve nadirlik durumlarının belirlenmesi için izlenen yol Şekil 1'de gösterilmiştir.

Araştırma alanının hassaslık ve nadirlik durumunu belirleyebilmek için topografik yapı ile orman amenajman haritası ILWIS 3.2 ortamında karşılaştırılarak Varol (1997)'un tespit ettiği bitki birliklerinin sınırları saptanmaya çalışılmıştır. Hassaslık ve nadirlik durumunun değerlendirilmesi için ise bitki birliklerinde yer alan endemik ve nadir bitki türlerinin IUCN kategorilerine göre durumları incelenmiştir.

Bitki birlikleri haritası bu değerlendirmeye göre düzenlenerek hassaslık durumu ve nadirlik durumu haritası oluşturulmuştur. Doğallık durumu ise Yücel (2005)'den yararlanılarak ve orman amenajman planları yorumlanarak belirlenmiştir. Araştırma alanının doğallığı dört grup altında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeden yararlanılarak doğallık durumu haritası hazırlanmıştır.

3. Ekolojik parsel sınırının belirlenmesi ve niceliklendirme

Ekolojik parsel sınırlarının belirlenmesi ve niceliklendirilmesinde, Doygun (2003)'dan yararlanılarak, Mc Harg (1969)'ın bildirdiği "Ekolojik Parsel Yaklaşımı" ile Dearinger (1972)'in bildirdiği "Sayısal Değerlendirme Yaklaşımı" kullanılmıştır.

Hassaslık, doğallık, nadirlik durumlarının doğal sınırları ekolojik parselleri oluşturmuştur. Ekolojik kriterlerin alt birimlerine '8-2' aralığında puan verilerek niceliklendirme gerçekleştirilmiştir (Çizelge 1).

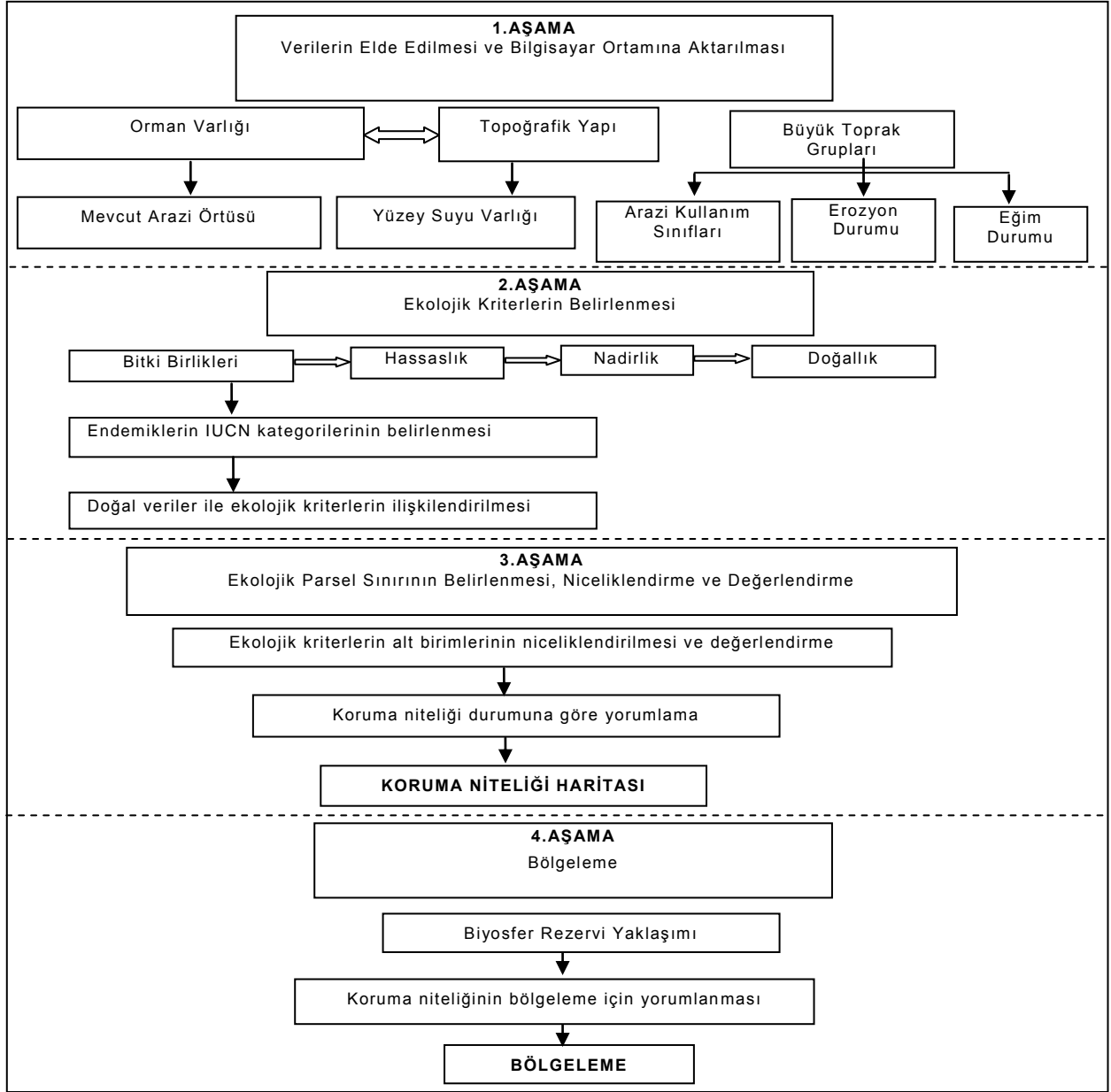
Araştırma alanı bu kriterlere göre CBS ortamında değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda ekolojik parseller aldıkları toplam puanlara bağlı olarak koruma niteliği durumuna göre gruplandırılmıştır. Aldıkları puanlara göre ekolojik parseller koruma niteliği '**yüksek**', '**uygun**', '**düşük**' ve '**zayıf**' olarak gruplandırılmıştır. Bütün bu değerlendirmeler sonucunda koruma niteliği haritası elde edilmiştir.

4. Bölgeleme

Bu aşamada, UNESCO MaB (İnsan ve Biyosfer) programının önerdiği biyolojik çeşitliliğin korunması, ekonomik kalkınma ve kültürel değerlerin devamlılığı arasındaki çatışmaların sürdürülebilir bir şekilde çözümlenmesine dönük temel yaklaşımdan yararlanılarak üç bölge oluşturulmuştur.

Çizelge 1. Ekolojik Değerlendirme Kriterleri ve Ekolojik Parsel Puanları

Ekolojik Değerlendirme Kriterleri		
Ekolojik kriterler	Ekolojik parseller	Puan
Doğallık	Doğal alanlar	8
	Doğala yakın alanlar	6
	Yarı doğal alanlar	4
	Kültürel alanlar	2
Hassaslık	Çok hassas	8
	Hassas	6
	Orta derecede hassas	4
	Hassaslık derecesi zayıf	2
Nadirlik	Nadir bitki türleri	8
	Nadir olmayan bitki türleri	2

Şekil 1. Ekolojik Değerlendirme Yönteminin Aşamaları

Ekolojik parsellerden en yüksek puanı alan yüksek ve uygun nitelikli koruma alanları, '**mutlak koruma bölgesi**' olarak kabul edilmiştir. Mutlak koruma bölgesi çevresinde 500 m genişliğindeki alanlar '**geçiş bölgesini**' oluşturmuştur. Geçiş bölgesi çevresindeki alanlar '**gelişme bölgesi**' olarak belirlenmiştir.

Sosyo-ekonomik ve kültürel yapının belirlenmesi ve değerlendirme: Araştırma alanına ait

sosyo-ekonomik ve kültürel yapının belirlenmesi amacıyla 'Hızlı Kırsal Değerlendirme Yöntemi'nden yararlanılarak köy genel bilgi formu hazırlanmıştır. Bilgi formu sonucu elde edilen verilerin öncelikle, çizelge ve grafikleri hazırlanmıştır. Daha sonra çizelge ve grafikler, arazi çalışmaları ve diğer veriler ile desteklenerek yorumlanmıştır. Böylece sosyo-ekonomik ve kültürel yapı değerlendirilerek, yönetim planlamasını yönlendirecek veriler elde edilmiştir.

Sonraki aşamada, köy genel bilgi formundan elde edilen sonuçları ile ekolojik değerlendirme sonuçları birlikte değerlendirilerek Çimen Dağı yönetim planlaması için ideal hedef belirlenmiştir.

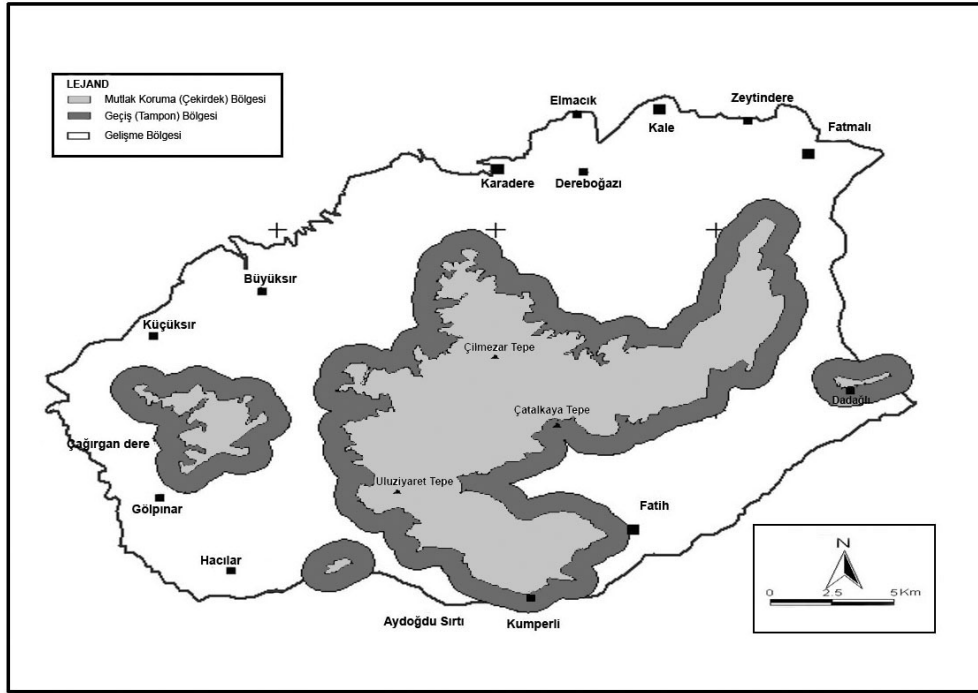
İdeal hedefe ulaşmayı sağlamak üzere sınırlayıcı ve destekleyiciler, bu aşamaya kadar elde edilen bütün sonuçlar değerlendirilerek ortaya konmuştur. Daha sonra ideal hedefe ulaşmak için faaliyet hedefleri belirlenmiştir. Faaliyet hedefleri ve yasal/yönetimsel çerçeve dikkate alınarak yönetim planlamasına ilişkin organizasyon modeli ortaya konmuştur. Daha sonra bu aşamaya kadar elde edilen tüm sonuçlar değerlendirilerek alan kullanımına ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

Bulgular

Ekolojik değerlendirme sonucunda Çimen Dağı'nın koruma niteliği açısından önemli bir potansiyele sahip olduğu ortaya konmuştur. Araştırma alanının %15'ini koruma niteliği yüksek alanlar, %5'ini korumaya uygun nitelikteki alanlar kaplamaktadır. Buna göre araştırma alanının %20'sinin mutlak koruma altına alınması gerekmektedir. Araştırma alanının %79'unun koruma niteliği düşük, %1'inin koruma niteliği zayıftır (Şekil 2)

Bölgeleme haritasında da görüldüğü gibi dört farklı çekirdek bölge oluşturulmuştur. Mutlak koruma bölgelerinin çevresini geçiş bölgesi oluşturmaktadır. Mutlak koruma bölgesi Çimen Dağı'nın yüksek kesimlerinde yer almaktadır. Uluziyaret Tepe ve Gölpinar çevresinde yer alan ve mutlak koruma gerektiren bölgelerin herhangi bir koruma statüsüne alınması için yeterli büyüklükte olduğu görülmektedir. Ancak Aydoğdu Sirtı ve Dadağlı çevresindeki mutlak koruma bölgelerinin alan olarak daha küçük olduğu dikkat çekmektedir. Bununla birlikte koruma bölgeleri arasında koridorların oluşturulması önemlidir. Bu nedenle alan büyüklükleri, koridorların oluşturulması açısından göz ardı edilerek dört çekirdek bölge oluşturulmuştur. Ayrıca bölgeleme haritasında da görüldüğü gibi mutlak koruma bölgelerinin yerleşimlere göre konumu da dikkat çekmektedir. Kumperli Köyü'nün mutlak koruma bölgesine çok yakın, ancak geçiş bölgesi içinde kaldığı görülmektedir.

Köy genel bilgi formu ve ekolojik değerlendirme sonuçları, Çimen Dağı'nın ekolojik açıdan önemli hassas, nadir ve doğal özellikleri nedeniyle mutlak koruma altına alınması gereken bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Ekolojik açıdan önemli bu alanlar üzerindeki en önemli baskı, yöre insanının, ekonomik güçlükler nedeniyle, doğal kaynakların aşırı kullanımına neden olan bir yaşam sürmesi sonucu olmaktadır..

Şekil 2. Bölgeleme Haritası

Eğitim seviyesi düşük ve çevre konusunda yeterli bilince sahip olmayan yöre halkı, ekosistem kaynaklarını ekolojik dengeyi bozacak şekilde kullanmaktadır. Ekosistem kaynaklarından, özellikle flora üzerinde yoğun bir baskı oluşturdukları görülmektedir. Bu nedenle, çalışma alanında, ekoloji – ekonomi ikilisi arasındaki ilişkinin akılcı bir şekilde sürdürülmesine yönelik araçlar oluşturulmalıdır. Bu bağlamda, Çimen Dağı yönetim planlaması için ideal hedef; *'Çimen Dağı Ekosistem Kaynaklarının Akılcı Kullanımının Sağlanması İçin Mekanizmaların Geliştirilmesi'* olarak belirlenmiştir.

Sınırlayıcı ve Destekleyiciler: Çalışma alanının yönetimi için ideal hedefe ulaşmada alandaki destekleyici ve sınırlayıcıların belirlenmesi yönetim planlamasının kritik aşamalarından biridir. Alanın doğal ve kültürel yapısındaki destekleyici ve sınırlayıcıların belirlenmesi, gerçekçi faaliyet hedeflerinin (kısa dönem hedefler) ve faaliyetlerin üretilmesini sağlayacaktır. Buna göre çalışma alanındaki temel destekleyiciler aşağıda sıralanmıştır:

- Çimen Dağı'nın ekolojik yapısı,
- Mutlak koruma ve tampon bölgeyi oluşturan alanların Orman Bölge Müdürlüğü mülkiyetinde olması,
- Dağ ekosistemlerinin sürdürülebilir kalkınmasının uluslararası yükümlülükler arasında olması ve
- Çimen Dağı halkının ekoturizme yatkın olmasıdır.

Çalışma alanındaki sınırlandırıcılar ise;

- Yöre halkının yeterli koruma bilincine sahip olmaması,
- Kültürel ve tarihi kaynak değerlerinin kaybolması ve
- Yeterli alt yapının olmaması şeklinde sıralanabilir.

Faaliyet Hedefleri: Belirlenen destekleyici ve sınırlandırıcılar çerçevesinde, ideal hedefe ulaşabilmek amacıyla kısa dönemde gerçekleştirilmesi gereken faaliyet hedefleri aşağıdaki şekilde saptanmıştır:

- Flora ve fauna açısından önemli alanların korunması ve sürekliliğinin sağlanması,
- Alanın işlevi, değeri ve yönetimi konusunda eğitim çalışmaları yapılması,
- Doğal zararlanmaların yaşandığı bölgelerde onarım çalışmalarının yapılması,
- Yöreye özgü geleneklerin, mutfak kültürü, el sanatları, yaşam tarzı, giyim gibi özelliklerin detaylı araştırmalar ile ortaya çıkarılması, korunması ve geliştirilmesi,

- Rekreasyon ve ekoturizme yönelik faaliyetlerin geliştirilmesi,
- Yörede yer alan yerleşimlerin alt yapılarının tamamlanmasıdır.

Belirlenen faaliyet hedefleri çerçevesinde yürütülecek faaliyetler, ideal hedefe ulaşmayı sağlayacaktır. Söz konusu faaliyetler için kurumlararası iş bölümünü ortaya koyan organizasyon yapısının belirlenmesi önemlidir. Aşağıda bu yapıya ilişkin öneri model verilmiştir.

Yönetim Planlamasına İlişkin Organizasyon Modeli: Dağ ekosistemlerinde sürdürülebilir kullanımının sağlanması, organizasyon yapısının doğru oluşturulması ile ilgilidir. Çünkü bugüne kadar gerçekleşen uygulamalar çoğunlukla bu organizasyonun iyi sağlanamamasından kaynaklanmaktadır. Yapılan uygulamalarda, bir alandan, bir çok kuruluşun kendi faaliyet alanı içinde sorumlu olması alanda çok başlılığa neden olmaktadır. Bu nedenle alandan sorumlu kuruluşun belirlenmesi önemlidir. Bu çalışmada, alanın mülkiyet durumu, faaliyet hedefleri ve yasal/yönetimsel durum, sorumlu kuruluşun belirlenmesinde etken olmuştur.

Kahramanmaraş Çimen dağı sahip olduğu orman örtüsü nedeniyle Orman Genel Müdürlüğü mülkiyetinde olup köy yerleşimleri, tarım alanları ve yaylalar özel mülkiyete aittir. Ancak, belirlenen faaliyet hedefleri ve alan kullanım kararları doğrultusunda Çimen Dağı'ndan sorumlu kuruluş Çevre ve Orman İl Müdürlüğü olmalıdır.

Araştırma sonucunda mutlak koruma bölgesi ve geçiş bölgesi olarak belirlenen koruma alanları ve gelişme bölgesi içinde planlanacak rekreasyon alanlarının, orman içi dinlenme alanı olarak, Çevre ve Orman İl Müdürlüğü bünyesinde yer alan Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı İşletme Müdürlüğü'ne devredilmesi uygulamada kolaylık sağlayacaktır. Ormanlık faaliyeti ve işletmelerinin sürdürüldüğü alanlar Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde kalması gerekmektedir.

Yönetim planlamalarında başarının sağlanması yerel yönetimlerin desteği ile mümkündür. Hizmetin yerel nitelikte olması, yerel yönetimlerin etkinliğini gerekli kılmaktadır.

Çimen Dağı Kahramanmaraş belediye sınırları dışında yer almaktadır. Alanda dört yerel belediye bulunmaktadır. Diğer yerleşimlerin statüsü köydür. Bu nedenle il özel idareleri yönetimde etkilidir (Anonim 2005).

Ülkemizde milli park teşkilatının sorumluluğundaki yerlerde işletme sorumluluğunu devletin üstlenmesi maliyet, yetersiz hizmet gibi nedenlerle tercih

edilmemektedir. Bu nedenle Çimen Dağı rekreasyon alanları için işletmeciler için iyi tanımlanmalıdır. Alandan elde edilen gelirin yine alana dönmesini sağlayacak bir yapıda geliştirilmelidir. Çimen Dağı'nda rekreasyonel alanları için işletmeciler için Kahramanmaraş İl Özel İdaresi ile ilgili yerel yönetimler arasında oluşturacakları 'Yerinden Yönetim Birlikleri' olmalıdır. Bu birliklerin kuruluş amacı net olarak ortaya konmalıdır.

İşletmeciler olarak 'Yerinden Yönetim Birlikleri' ile Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Şube Müdürlüğü arasında üç ila on yıllık ihale sözleşmesi imzalanmalıdır.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma ile Çimen Dağı'nın sürdürülebilir kalkınmasına hizmet edecek yönetim planı ile bu bağlamda dağlık alan yönetim planlamasının genel çerçevesi ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmada verilerin toplanmasından, sonuç kararlarının üretilmesine kadar izlenen süreç, dağ ekosistemlerinde yönetim planlamasının genel çerçevesini ortaya koyması açısından önemlidir.

Yönetim planlarının çok disiplinli bir çalışma grubu tarafından hazırlanmasının önemi yadsınamaz. Bu çalışma sırasında çok disiplinli bir çalışma grubu oluşturulamamış olmasına rağmen, dağ ekosistemlerinde yürütülecek bir yönetim planlamasında peyzaj mimarlığı meslek disiplininin yerini ortaya koyması açısından önemli sonuçlar içermektedir.

Dağ ekosistemlerinin yönetim planlamalarında peyzaj mimarlığı başta olmak üzere, orman mühendisliği, biyoloji, mimarlık, şehir bölge planlama, sosyoloji, jeoloji mühendisliği gibi meslek disiplinlerinin yanı sıra yerel yönetim ve il özel idare temsilcilerinin planlama sürecinde yer alması önemlidir.

Dağ ekosistemlerinin ekolojik önemi ve sosyo-ekonomik yapıları dikkate alındığında sürdürülebilir kalkınmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Bu noktadan hareketle dağ ekosistemlerinin sürdürülebilir kalkınmasının, öncelikle kalkınma planlarında yer alması, daha sonra il kalkınma planlarında yer alarak stratejik planlarının hazırlanması önemlidir. Çimen Dağı ekosistemlerinin mutlak koruma bölgesi (Çekirdek bölge) alan sınırlarının sahip olduğu endemik, nadir ve tehlike altında bulunan türleri ve hassas bir ekosistem olması nedeniyle 2873 sayılı Milli Parklar Yasası'nda

belirtilen korunan alan kriterlerine uygun olarak 'Tabiatı Koruma Alanı' olarak ilan edilmelidir.

Gelişme bölgesi içinde özellikle hayvancılığın önemli bir geçim kaynağı olması nedeniyle Dereboğazı, Küçüksır, Karadere, Zeytindere, Kumperli Köyleri için mera alanlarının oluşturulması, denetlenmesi ve mevcut mera alanlarının iyileştirilmesi sağlanmalıdır. Özellikle koruma niteliği yüksek alanlara yakın olan yerleşimlerde Dereboğazı, Kumperli, Fatmalı ve Karadere'de mera alanları oluşturulmalıdır.

Ekonomik açıdan girdi oluşturması nedeniyle gelişme zonu olarak belirlenen alanlarda sürdürülebilirlik ilkelerine uygun rekreasyonel ve turistik aktivitelere yer verilmelidir.

Çimen Dağı ekosistemini kullanan yöre halkının ekosistemin sahip olduğu doğal kaynak değerleri hakkında yeterli bilince sahip değildir. Bu nedenle, halkın yörenin kaynak değerleri hakkında bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi için eğitim çalışmaları yapılmalıdır. Yöre halkı sahip oldukları doğal kaynak değerlerini koruyarak, turizm ve rekreasyonel kullanımlardan gelir sağlayabilecekleri konusunda bilinçlendirilmelidir.

Doğal kaynak değerlerinin yanı sıra kültürel kaynak değerlerinin ortaya çıkarılması geleneksel kültürleri yaşam biçimleri giyim, el sanatları ve mutfak kültürünün ortaya çıkarılması için detaylı araştırmaların yapılması ve bunların yaşatılması ve geliştirilmesi konusunda yeterli bilincin oluşturulması yörenin ziyaretçiler açısından çekiciliğini artıran bir durum olacaktır. Bu nedenle kültürel kaynakların ortaya çıkarılması için kapsamlı ve detaylı araştırmalar yapılmalıdır.

Denetim altına alınması gereken bir diğer kullanım şekli ise kırsal yerleşimler ve bunların gelişme alanlarıdır. Gelişme alanlarını mutlak koruma bölgesine değil de gelişme bölgesi içine yönlendirecek önlemler alınmalıdır. Özellikle Kumperli Köyü ve Fatmalı Kasabasının gelişimi imar planları ile yönlendirilmelidir.

Yerel enerji kaynaklarının daha ayrıntılı araştırmalarla ortaya konması, kullanımının artırılması ve yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

Çimen Dağı'nda yer alan yerel yönetimler belediye hizmetlerinin sağlıklı ve düzenli yürütülmesi açısından güçlendirilmelidir. Köy ve belediye yönetimleri, İl Özel İdaresi ile işbirliği yaparak güç birliği sağlamalıdır.

Kaynaklar

- Anonim 1992. Agenda 21:Programme of action for sustainable development. Rio Decleration on Environment and Development, UN Department of Public Information, p. 109-114.
- Anonim 1995. International NGO Consultation Mountain Agenda. Summary Report and Recommendations to the United Nations.Websitesi:<http://www.mtnforum.org>. Erişim tarihi: 9.12.2004.
- Anonim 1997. Doğal Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunması Çalışma Grubu Raporu. Websitesi: <http://ekutup.dpt.gov.tr/cevre/bademlir/dogal.html>. Erişim tarihi:17.03.2005
- Anonim 2004a. Türkiye Çevre Atlası. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, Web sitesi: <http://www.cedgm.gov.tr> Erişim tarihi: 3.4.2005.
- Anonim 2004b. Ulusal Dağ Yönetimi. Türkiye Dağ Yönetimi ve Planlaması Hazırlık Çalıştayı. 15-16.9.2004, Bolu. Web sitesi:<http://www.nigde.edu.tr/egitim/web/kayacilarc> Erişim tarihi: 7.2.2005.
- Anonim 2005. Bir Havza Bir Ürün Projesi. Web sitesi:http://www.cevreorman.gov.tr/orkoy/2005_1.doc. Erişim tarihi:18.11.2005
- Doygun, H. 2003. İskenderun–Arsuz (Uluçınar) Kıyı Bandı Örneğinde Kentsel Gelişmeler ve Etkilerinin Sürdürülebilir Alan Kullanımı Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi, Çukurova Üniverfsitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, S.151, Adana.
- Gönençgil, B. 2001. Yalnız Dağ Erciyes Web sitesi.web sitesi: <http://www.nationalgeographic.com.tr>. Erişim tarihi: 2.12 2004.
- Gönençgil, B. ve Y. Güngör. 2002. Türkiye Dağ Turizmi, Potansiyeller ve Sorunlar. Türkiye Dağları Birinci Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Orman Bakanlığı, s. 38-47, Ankara.
- Karadeniz, N., H. Özbek ve S. Gül. 2000. Ülkemiz koruma alanlarında yönetim planı süreci. 2000’li Yıllarda Çevre ve Peyzaj Mimarlığı Sempozyumu. Bildiriler Kitabı: s.177-184. 24-26 Mayıs 2000, Ankara.
- Varol, Ö. 1997. Kahramanmaraş Çimen Dağı Vejetasyonu. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yücel, M. 2005. Doğa Koruma. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Genel Yayın No. 265, Ders Kitapları. Yayın No: A-85.Adana

İletişim Adresi:

Nilgöl KARADENİZ
Ankara Üniversitesi
Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü-Ankara
Tel:0-312-596 13 61
E-posta: nilgul.karadeniz@agri.ankara.edu.tr